

Kisebbségi néprajzkutatók elismerése

A Magyar Néprajzi Társaság PRO ETHNOGRAPHIA MINORITATUM (A Kisebbségek Néprajzáért) díját 2009-ben két néprajzkutató, elsősorban a moldvai csángók kultúrájának kutatásáért és közkincsé tételéért kapta meg. Közöljük a díjjal járó laudációk szövegét.

DOMOKOS MÁRIA. Az MTA Zenetudományi Intézete Népzenei Osztályának vezetője. Értékes, sokrétű tudományos munkásságának kiemelkedően fontos része a moldvai csángók ügyének képviselete és néprajzi-népzenei sajátosságai vizsgálata. Tanulmányai közül többet, a téma nemzetközi érdeklődésre számot tartó volta miatt, idegen nyelven publikált. Szerkesztőként és lejegyzőként a moldvai mellett a gyimesi csángókról szóló kiadványokban is közreműködött.

HALÁSZ PÉTER. A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus főtanácsosa. Domokos Pál Péter tanítványaként, annak halálát követően a moldvai csángómagyarok tárgyi és szellemi néprajzának első számú kutatója. Sokat tett a csángóügy társadalmi ismerteté tétele érdekében is. A honismereti és az önkéntes gyűjtőmozgalom egyik legaktívabb képviselője több mint negyven éve. 1974-től szerkeszti a Honismeret folyóiratot. 1990-től, megalakulásától a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület titkára.

In memoriam

Búcsú dr. Busa Margittól (1914–2009)

Tisztelt gyászoló gyülekezet!¹

Margitka, ahogyan az Országos Széchényi Könyvtárban ismerték, izig-véríg kutató bibliográfus volt. Könyvtáros, gyakorlatilag már az egyetemi időkben is, aztán a nemzeti könyvtári sokrétű munkakörei során, s az nyugdíjas éveiben is, mondhatni szakemberként és magánemberként egyaránt. Életének utolsó hónapjaiban is, utolsó karnyújtásaival is bibliográfiát szerkesztett!

Összegző, rendszerező képessége már az egyetemi padosorokban is előtűnt. 1945-ben fejezte be az egyetemet magyar-latin-történelem szakon, s már ekkor rábízták a tanszéki könyvtár kezelését. A nemzeti könyvtárban az igazgatási osztálytól a Kézirattáron át, s természetesen a Hírlaptáron át vezetett útja. Mindvégig könyv-, könyvtár és könyvszeretettel jellemezte. E szakma iránti szeretet, odaadás és a végtelen lelkesedés volt az, ami a társosztályok munkatársai előtt is elismertséget fokozta.

Majdnem 30 esztendőn át volt az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, ezt követően még több mint két évtizedig az olvasótermek szorgalmas látogatójaként végezte tudományos kutatásait. Amikor egészségi állapota ezt már nem tette lehetővé, otthon, gazdag könyvtárának anyagát, és az évek során kigyűjtött céduláinak ezreit felhasználva végezte tovább munkáját – immár mondhatjuk – élete utolsó napjaig. Az Úristen kegyelméből: tiszta elmével – mindvégig.

Hatalmas mennyiségű, példaértékű és mérhetetlenül értékes könyvtárosi, irodalomtörténeti munkát vállalt. Emlékszem, amikor jó tíz évvel ezelőtt munkáját segítő, maga mellé rendelhető ifjoncekat kért a könyvtártól, azok sem mindig bírták vele a tempót. Irodalomtörténészként is ugyanilyen kitarító és maximalista volt. Nem csoda, hiszen Kazinczy-kutató, Kazinczy-szerelmes volt. Egyetemi évei óta foglalkozott Kazinczy Ferenc életével, munkásságával. Az életművel kapcsolatos első bibliográfiája még 1980-ban látott napvilágot, több mint 330 oldalon, s akárcsak e nagy szerelme, Kazinczy, ő is egy értékes ügy igaz szolgálatának tekintette egész életét. Minden idegszálával és szabad akaratával.

Már nyugdíjas volt, amikor legnagyobb sajtóbibliográfiái gyűjtése, a Rákócziól az 1848-as szabadságharc végéig terjedő időszakban megjelent hírlapok és folyóiratok adatait és azok lehelhelyjegyzékét

¹ Elhangzott a temetési szertartáson Budapesten, 2009. március 23-án.

egybegyűjtő munkája megjelenhetett, 1986-ban. Azóta több mint húsz év telt el! Aktív és eredményes húsz esztendő! Mert ahogyan Margitka, Margit néni elkötelezett könyvtárosként és elhivatott sajtóbibliográfusként dolgozott a nemzeti könyvtárban, ugyanúgy nyugdíjas éveiben is rendkívüli aktivitással vetette bele magát a szívének oly kedves kutatómunkába.

A „hivatali” munkaviszony megszűnése nála valóban csak időzöjles lehetett, hiszen ekkor következett csak el számára az az időszak, amikortól – ahogyan ő maga fogalmazott – „*minden nap kutatónap (...)* nincs többé semmi szolgálati kötelesség, ami fékezne munkája mohó lendületét”, mely így „*látástól vakulásig tart, szünet nélkül, és – tette hozzá – mindhalálíg*”. Olyan munka volt, melyet önként, szeretettel vállalt, annak minden nehézségével, problémáival, s talán befejezhetetlenségének tudatával együtt. Az egyre több idejét felemésztő szellemi feladat vállalt, édes rabság volt, mely rabság – ahogyan ő maga írta ezt – „*egyre jobban a hatalmába keríti, bilincsbe szorítja*” az embert, de egy olyan időöltés, mely „*a magunk akaratával, önként, szívesen vállalt, édes-kedves, szeretett rabság*”. Mindannyiunk szerencséjére, nem is akart előle menekülni egy percre sem. Komolyan gondolta, hogy mindhalálíg folytatja elkezdett művét. Akkor is, ha tudta, a folyamatos íróasztali munka sok-sok lemondást követel. A folyóiratkegötegek, a jobb esetben nyomdafesték, rosszabb esetben penészszagú kötetek száza-
inak, sokszor szétmálló példányok maradékának feltárását, bibliográfiai leírását mégis örömmel, végtelen szakértelemmel és türelemmel vállalta. Vállalta, mert tudta: a hiánypótló munka égető sürgetése, szükségessége, időszerűsége mellett is sietni kell, nemcsak az állományok olykor siralmas állapotai miatt, de saját ideje, saját élete miatt is: „*hogy a sok szép munkatervünk megvalósítása beleférjen életünkbe*”.

Élete ezért volt igaz szolgálat! Hivatása volt maga ez a szolgálat, életét és munkáját egybefonva, a szó legnemesebb értelmében. Busa Margit hatalmas gyűjtését 71 hazai és 22 határon túli könyvtárban végezte, neve – Szinnyei Józseféhoz és más nagy bibliográfusokéhoz hasonlóan – joggal vált fogalom-má a témát kutatók körében. Háromkötetes hirlap-bibliográfiája tartalmazza a Magyarországon magyar és idegen nyelven, továbbá a külföldön megjelent magyar vonatkozású hirlapok és folyóiratok leelőhe-
lyeit, szakirodalmát.

A Szinnyei-díj után 2006-ban – több mint félszázados könyvtárosi szolgálat után – méltán nyert *Bibliothecarius Emeritus* címet korábbi szeretett munkahelyétől, az Országos Széchényi Könyvtártól! A hagyományteremtő módon megalapított cím ugyanis az „*életpálya-jellellegel végzett könyvtári munka*” honorálására, elismerésére szolgál, ám több mint egy egyszerű megtisztelő gesztus: a konkrét támogatás mellett – akárcsak a Professor Emeritus cím esetében – a kiemelkedő tudományos életpályát maga mögött tudó, címet elnyert kolléga, a hivatalos munkahelyi távozása után is visszajár utódai, tanítványai körébe, használhatja az intézmény infrastrukturális eszközeit. Busa Margit tapasztalatainak, gyűjteményismeretének átadásával és személyes példamutatással egyaránt növelte utódai, kollégái szaktudását. Bizom benne, hogy munkája és különösen munkabírása erősíti a fiatalabb generációk szakmai-hivatásbeli elkötelezettségét is.

Édes-kedves rabságának időszakáról, boldogító nyugdíjas éveiről egyszer így vallott: „*ne siessetek, még néhány évig nagyon szeretnék raboskodni!*”

Az az igazán szép kor, melyet megélt, tanúbizonysága, hogy kérése nem pusztán meghallgattatott, de a kapott idővel ő maga is jól és hasznosan sáfarkodott. A kapott talentumokat mindannyiunk szerencséjére, igencsak megsokszorozta. Köszönet érte, Margitka!

Boka László